

UN COMPLEX FUNERAR DESCOPERIT ÎN NECROPOLA CARPICĂ DE LA DĂMIENEȘTI, JUD. BACĂU

de IOAN MITREA

Semnalată în toamna anului 1976, cu prilejul unor lucrări de interes gospodăresc, necropola carpică de la Dămieniști, jud. Bacău¹, a făcut obiectul unor cercetări sistematice în anii 1983—1986.

Cercetările arheologice cu caracter de salvare² au dovedit că în punctul „La Tomiță”, situat la cea 100 m de marginea de est a satului Dămieniști, com. Dămieniști, jud. Bacău, se află o necropolă plană, birituală, care a aparținut unei comunități de daci liberi din apropiere.

Prin săpăturile efectuate în anii 1983—1986, la care se adaugă și descoperirile fortuite, recuperate în 1976, au fost dezvelite în total 68 de morminte, dintre care 67 de morminte de incinerare și un mormint de înhumare. Din cele 67 de morminte de incinerare 62 aparțin categoriei de morminte de incinerare în urne, cu sau fără capac, iar 5 categoriei de morminte de incinerare în groapă simplă, fără urne.

În necropola de la Dămieniști s-au descoperit trei morminte de incinerare cu câte două urne (M₂₀, M₃₃ și M₅₆). Asemenea morminte, cu câte două urne, s-au mai descoperit și în alte necropole carpice, ca de exemplu la Onești, jud. Bacău³. Morminte cu două sau chiar trei urne s-au întâlnit și în necropole din Dacia romană, de exemplu la Locusteni⁴.

La Dămieniști, în campania din 1984, s-a descoperit un complex funerar conținând cinci urne de incinerare cu capac. Un asemenea complex funerar, unic până acum în aria culturii carpice din sec. II—III, merită o atenție specială, respectiv o tratare aparte, ceea ce ne și propunem în cele ce urmează.

Complexul funerar, format din cinci urne de incinerare, a fost descoperit lângă peretele de sud al secțiunii S₁₂ (fig. 1/1—2). Groapa în care au fost depuse urnele era situată între metrii 15 și 17, având axul lung pe direcția vest—est. În secțiune transversală groapa avea o formă trapezoidală, cu latura mică la bază, măsurind 0,55 m.

¹ I. Mitrea, *Carpica*, 14, 1982, p. 65—79.

² Rezultatele săpăturilor arheologice, din anii 1983—1986, sînt inedite.

³ Cercetările în necropola de la Onești, jud. Bacău, au fost efectuate începînd din 1984. Rezultatele sînt inedite. La Onești M₁ și M₆₁, au avut câte două urne.

⁴ Gh. Popilian, *Necropola daco-romană de la Locusteni*, Craiova, 1980, p. 55, menționează că „în patru cazuri s-au găsit în același mormint două urne (M₁₃, M₃₀, M₇₆, M₁₀₄) și într-un caz trei urne în același mormint (M₈₁)”.

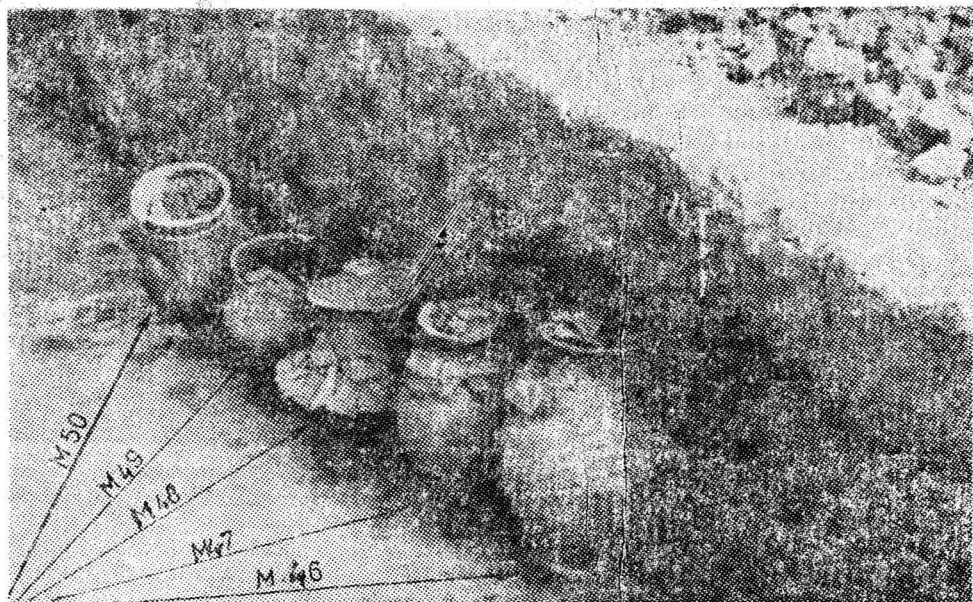
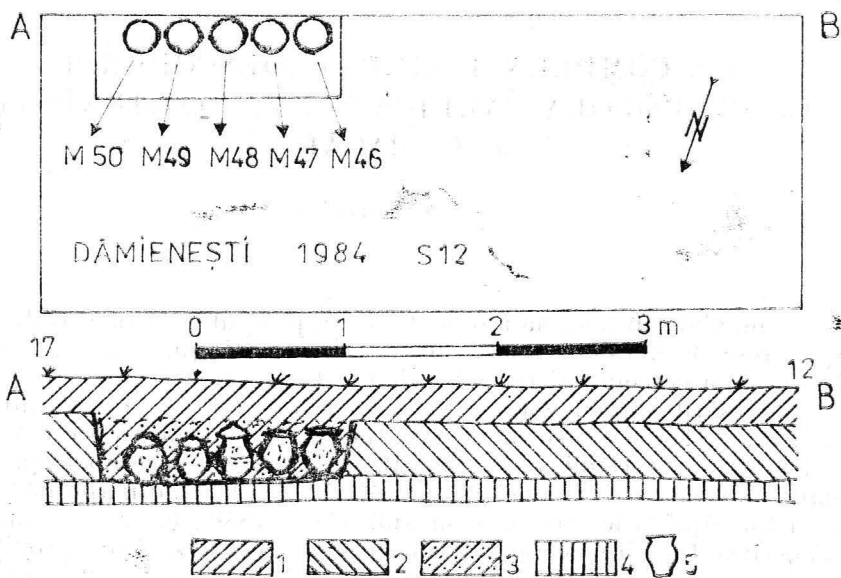

Fig. 1. Dămieniștii. Complexul funerar carpic (1—2). 1 sol vegetală; 2 sol cenușiu; 3 pământ purtat; 4 sol argilos; 5 urnă.

Urnele au fost așezate în groapă pe aceeași direcție (fig. 1/1—2), de la vest la est⁵, începând cu M₄₆ și continuând cu M₄₇, M₄₈, M₄₉ și respectiv M₅₀. Marginea urnei M₄₆ era la 15,07 m de la capătul vestic al secțiunii, iar marginea dinspre est a urnei M₅₀ era la 16,50 m. Distanța între două urne era foarte mică⁶. Fundul gropii era aproximativ orizontal. Baza urnei M₄₆ se afla la -0,63 m față de nivelul actual de călcare, iar urna M₅₀ avea fundul la -0,70 m. Pământul din umplutura gropii, inclusiv cel din spațiul dintre urne, avea aceeași compoziție.

Situarea celor cinci urne în aceeași groapă, pe aceeași direcție și aproximativ la aceeași adâncime, precum și constatarea că în nici un caz depunerea unei urne nu a deranjat urna sau urnele alăturate, ne determină să conchidem că toate cele cinci urne au fost îngropate odată, întregul ansamblu constituindu-se într-un complex funerar, aparținând, probabil, unor indivizi înrudiți sau chiar din aceeași familie⁷.

În fiecare caz resturile scheletului incinerat au fost depuse în câte o urnă cu capac. În urnele la care capacul nu a fost deranjat s-au găsit mai multe oase. Astfel, urna M₄₈, la care capacul s-a găsit nederanjat, în poziția fixată la depunerea în groapă (fig. 1/2) era aproape plină cu oase. În urnele M₄₆ și M₄₇ s-au găsit oase pe cea 2/3 din înălțimea vasului, în timp ce în M₄₉ și M₅₀ s-au găsit oase pe cea 1/2 din înălțime. Se confirmă și în acest caz observația, făcută și în alte necropole carpice, că la urnele cu capace și mai ales la cele cu capacele nederanjate, resturile de oase s-au păstrat mai bine⁸. Toate capacele au fost așezate pe urne cu gura în jos. Cu excepția uneia, de la M₄₈, capacele s-au găsit sparte, presate în gura urnelor (fig. 1/2).

S-a constatat, și în cazul mormintelor din acest complex, că resturile de la rugul de incinerare erau depuse în urne într-o oarecare ordine. Fragmentele de craniu și bucițile de oase mai mari s-au găsit spre fundul urnelor, iar în partea superioară a umpluturii predominau oasele mici amestecate cu cenușă, cărbuni și pământ. Între oasele situate spre mijlocul și spre baza urnelor s-au găsit și majoritatea obiectelor de inventar ce au aparținut defunctului. Acest adevărat ritual al depunerii resturilor de la rugul de incinerare în urne este cunoscut prin observațiile făcute în mai multe din necropolele carpice⁹.

Descrierea mormintelor

Mormântul 46. Resturile de la incinerarea unei femei au fost depuse într-o urnă, de dimensiuni mari, luciată la roată din pastă fină, cenușie.

⁵ Am dedus că urnele au fost așezate în groapă de la vest la est, întrucât urna M₄₆ era aproape lipită de peretele vestic al gropii, în vreme ce între ultima urnă (M₅₀) și capătul estic al gropii mai rămânea destul spațiu liber (fig. 1/1).

⁶ Urnele erau foarte apropiate, aproape lipite, distanța între urna M₄₆ și urna M₄₇ era de 3 cm; între M₄₇ și M₄₈ de 4 cm; între M₄₈ și M₄₉ de 6 cm; între M₄₉ și M₅₀ de 4 cm.

⁷ Expertiza antropologică efectuată de N. Mirițoiu a dovedit că este vorba de mormintele a cinci indivizi, trei de sex feminin (M₄₆, M₄₇ și M₄₈) și doi copii (M₄₉ și M₅₀). Resturile incinerate de la fiecare individ au fost depuse în câte o urnă separat. Cf. expertiza antropologică în Anexă, p. 394 și urm.

⁸ Gh. Bichir, *Cultura carpică*, București, 1973, p. 31. Este evident însă că în cazul mormintelor M₄₉ și M₅₀ de la Dămienești, cantitatea mică de oase se explică prin faptul că în aceste urne, așa cum a dovedit expertiza antropologică, au fost depuse resturile de la incinerarea unor copii.

⁹ *Ibidem*.

Corpul urnei este ovoidal, avind diametrul maxim la jumătatea înălțimii. Buza vasului este întoarsă în afară, aproape orizontal. Fundul este inelar. Sub buză urna prezintă o nervură, iar pe mijlocul corpului câteva striuri orizontale. Dimensiuni : I 0,36 m ; Dg 0,146 m ; Df 0,105 m (fig. 2/1). Drept capac a avut un castron cenușiu de formă ușor tronconică, lucrat la roată din pastă fină. Buza castronului este îngroșată și oblică în exterior. Fundul este inelar. Dimensiuni : I 0,095 m ; Dg 0,205 m ; Df 0,070 m (fig. 2/6). În urnă, printre oase s-au găsit numeroase obiecte (fig. 3/1—21). În M₄₆ s-a găsit cel mai bogat inventar, aflat într-un mormînt, din întreaga necropolă de la Dămienestii și în general din aria necropolelor carpice¹⁰. Menționăm, în primul rînd, doi cercei din argint lucrați în tehnica filigranului, de tipul celor circulari, cu plăcă (fig. 3/1—2). În cazul ambelor bijuterii, protuberanța mare din centrul plăcii, precum și granulele înconjurătoare au fost placate cu foiță de aur. Alături de aceste două piese, deosebit de interesante, menționăm : o perla în formă de butoiș, lucrată din argint în tehnica filigranului, păstrată fragmentar (fig. 3/3) ; un pendentiv în formă de coșuleț, tot din argint, lucrat în aceeași tehnică a filigranului (fig. 3/4) ; o fibulă din bronz, cu arcul ușor curbat, capul trompetiform, resortul bilateral mare, piciorul terminat printr-un buton (fig. 3/14) ; cinci inele, dintre care unul din argint, avind capetele petrecute și răsucite (fig. 3/5) și patru din bronz (fig. 3/8—11), folosite probabil drept cercei ; un fragment de lăntșor dintr-o sîrmă subțire din bronz, răsucită, avind la capăt o buclă (fig. 3/13) ; o clamă mică din bronz ; mai multe perle, din care 3 din calcedoniu (fig. 3/16, 17, 19), una din coral, și 19 din sticlă albă, roșie și albastră, de diferite forme (fig. 3/6, 7, 12, 15, 18, 20, 21). Se remarcă o perla din sticlă albastră, cu „ochi” realizați prin incrustații cu alb și negru (fig. 3/20).

Mormîntul 47. Este situat la est de M₄₆, foarte aproape de acesta (fig. 1/1—2). Urna, de dimensiuni relativ mari, este lucrată la roată, din pastă cenușie. Are o formă ovoidală, corpul bombat, diametrul maxim aproximativ la mijlocul înălțimii. Buza este trasă în afară aproape orizontal. Fundul este inelar. Sub buză prezintă o nervură. Dimensiuni : I 0,330 m ; Dg 0,140 m ; Df 0,098 m (fig. 2/10). Urna a fost acoperită cu un castron, lucrat la roată, cărămiziu, de formă ușor bitronconică, avind buza răsfrîntă, fundul inelar. Dimensiuni : I 0,079 m ; Dg 0,160 m ; Df 0,054 m (fig. 2/5).

Între oasele incinerate din urnă, aparținînd unei femei, s-au găsit patru mărgelile albe, din sticlă, tubulare (fig. 4/3—6), câteva fragmente din mărgelile de sticlă colorată și o fibulă din fier, puternic corodată, de tipul celor cu arcul ușor curbat și lățit înspre resort, avind capătul piciorului rupt (fig. 4/2).

Mormîntul 48. Aparține unei femei. Urna, situată la est de M₄₇, este lucrată la roată, din pastă fină, cenușie. Are o formă bitronconică, diametrul maxim la cea. 1/3 de la bază. Buza este răsfrîntă orizontal și fundul inelar. Sub buză urna are o nervură. Dimensiuni : I 0,355 m ; Dg 0,186 m ; Df 0,114 m (fig. 2/7). Această urnă a fost acoperită cu un capac emisferic cu butonul scund, marginea de acoperire orizontală și gardina pentru

¹⁰ Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 30—36.

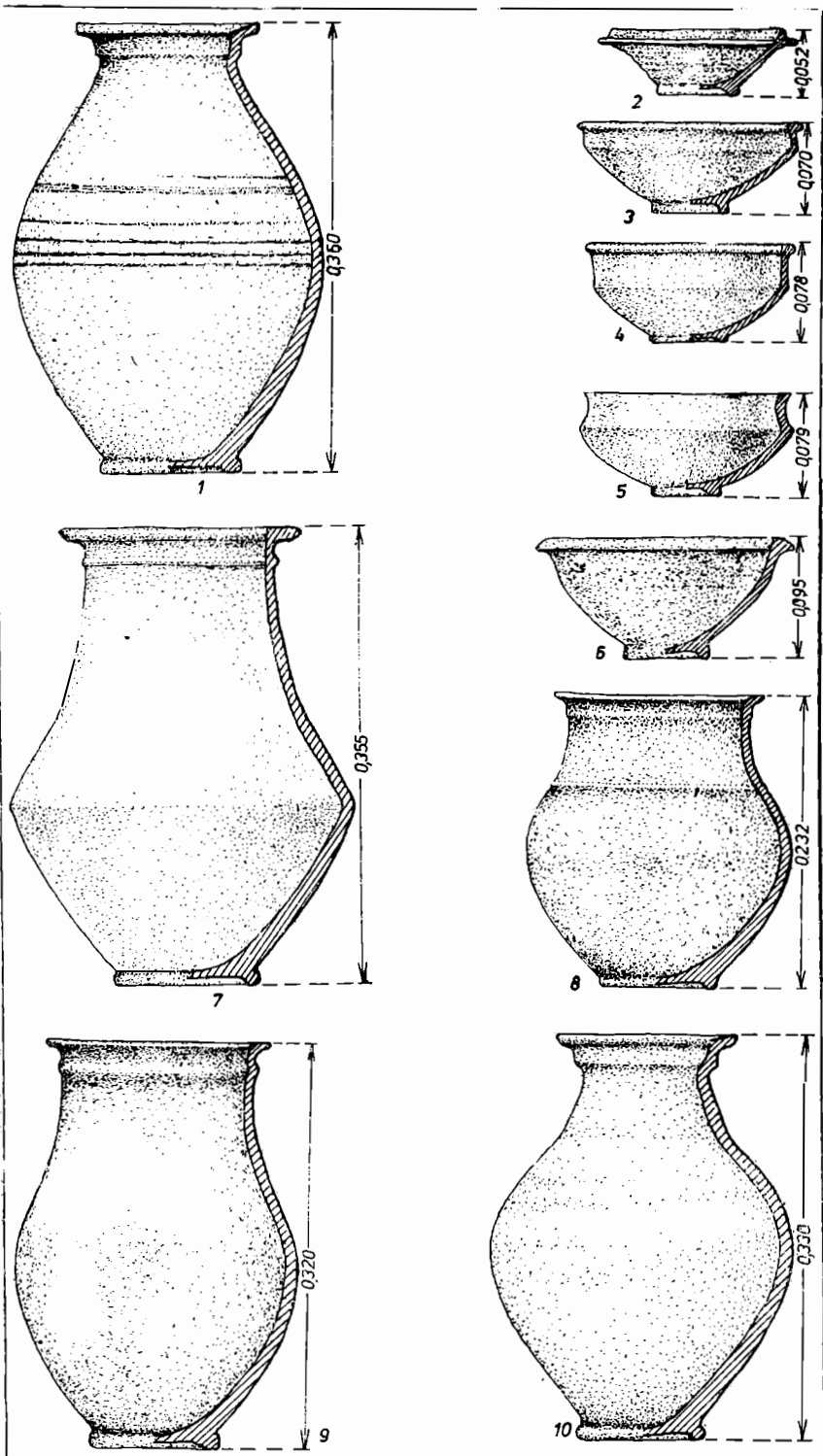

Fig. 2. Dămieniști. Urne și capace : 1, 6 din M_{46} ; 5, 10 din M_{47} ; 2, 7 din M_{48} ; 3, 8 din M_{49} și 4, 9 din M_{50} .

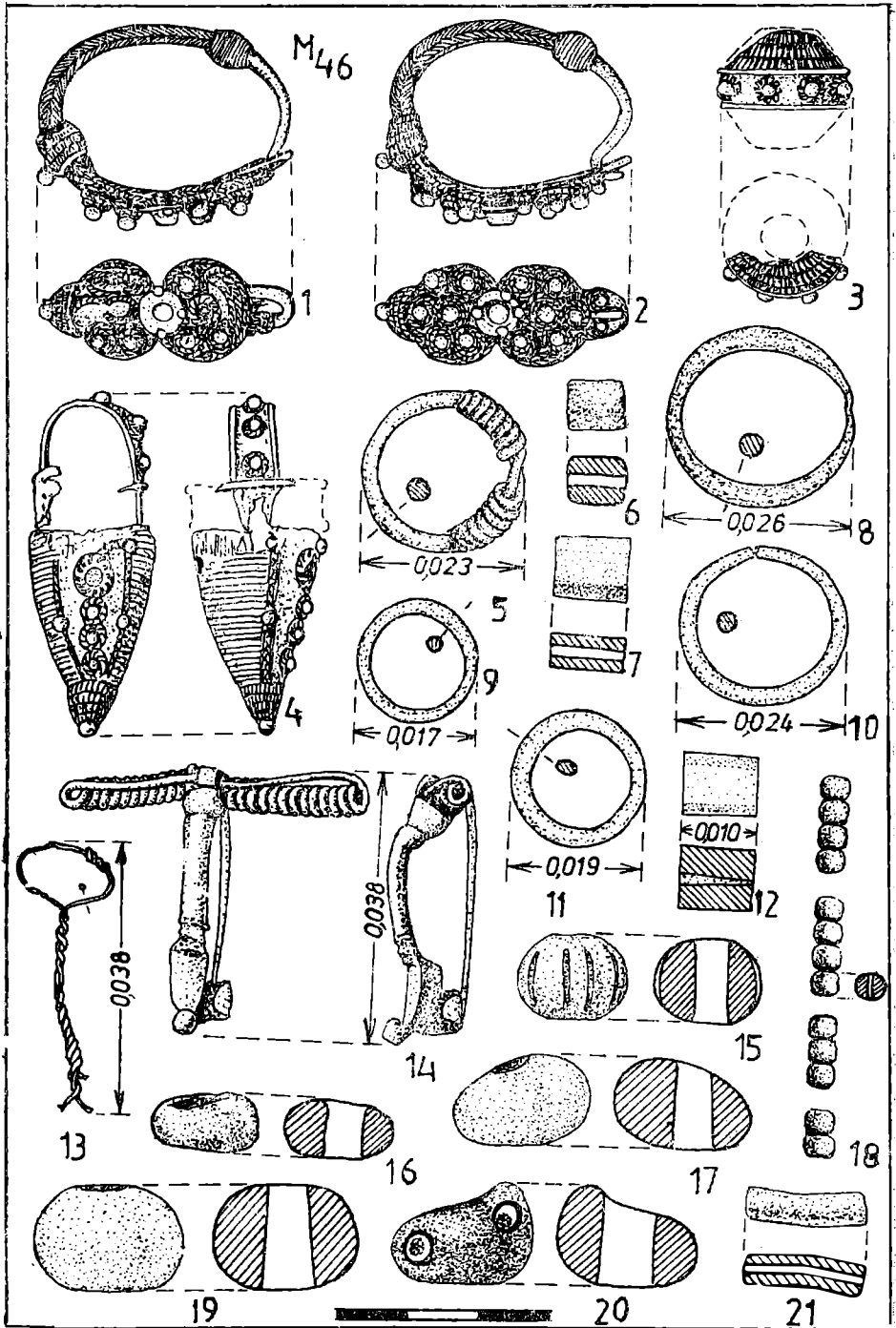

Fig. 3. Dămienești. Inventarul găsit în M₄₆.

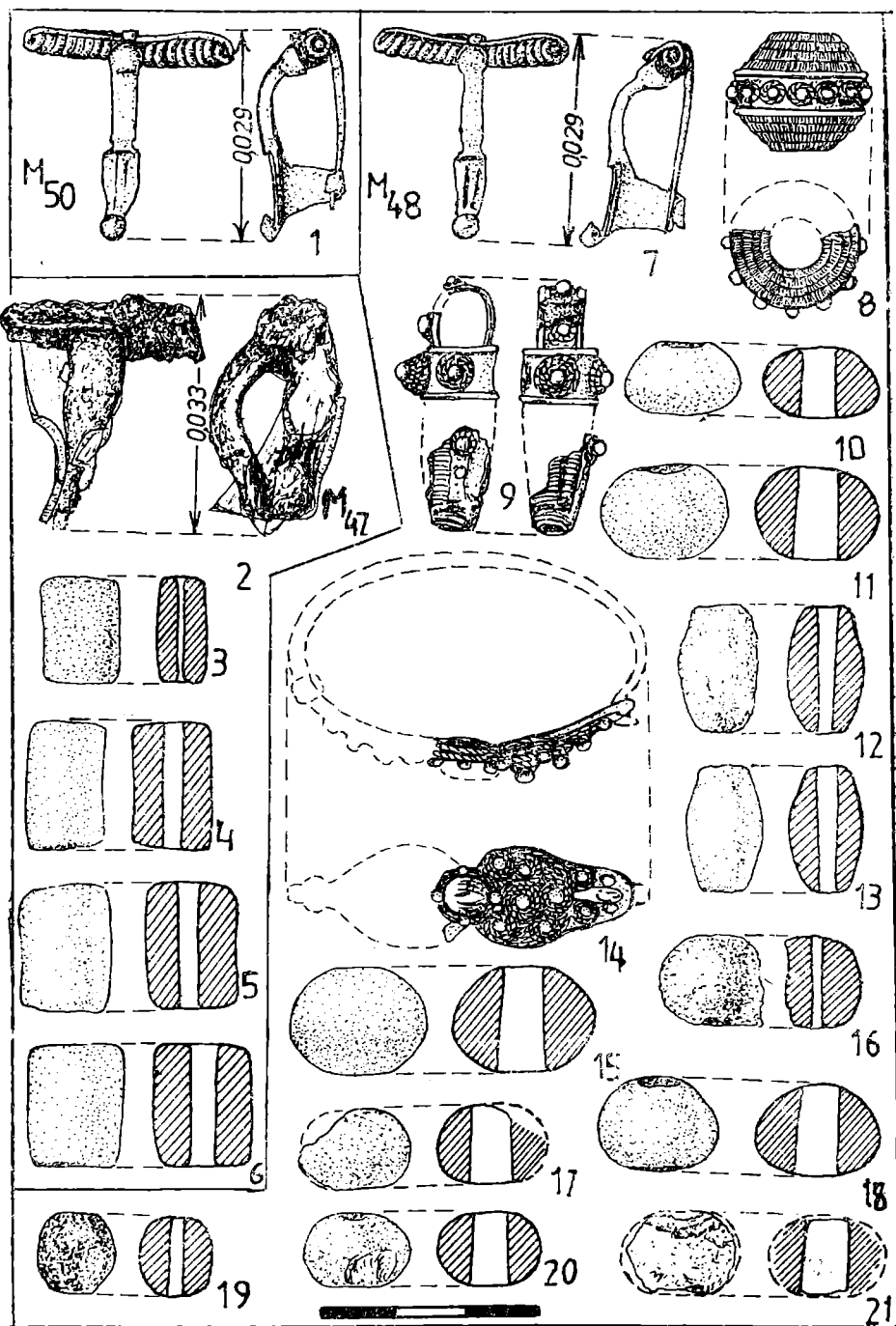

Fig. 4. Dămienești. Inventarul mormintelor M₄₇ (2-6); M₄₈ (7-21) și M₅₀ (1).

fixat verticală. Partea superioară a butonului este concavă. Pe fața superioară a capacului au fost executate câteva nervuri. A fost lucrat la roată, din pastă cenușie. Dimensiuni : I 0,052 m ; Dg 0,130 m ; D butonului 0,065 m (fig. 2/2). Și în M₄₈ s-a găsit un inventar bogat (fig. 4/7—21). Din categoria accesoriilor pentru veșminte menționăm o fibulă din bronz, cu arcu ușor curbat, capul trompetiform, portagrafa mare, piciorul terminat printr-un buton, iar la punctul de întilnire al arcuului cu piciorul prezintă un prag (fig. 4/7). Din categoria pieselor de podoabă fac parte câteva bijuterii : un cerceel fragmentar, din argint filigranat, cu plăcă romboidală (fig. 4/14) ; un pandantiv coșuleț, din argint filigranat, păstrat fragmentar (fig. 4/9) și o perla în formă de butoiș, lucrată tot din argint, în tehnica filigranului (fig. 4/8). La acestea se adaugă opt mărgelile ovoidale, din calcedoniu, întregi (fig. 4/10, 11, 15, 18, 20, 21) sau ușor deteriorate (fig. 4/16, 17), precum și trei mărgelile albe din sticlă, de formă aproximativ bitronconică (fig. 4/12, 13, 19).

Mormîntul 49. Situat la est de M₄₈, conține resturile incinerate ale unui copil. Urna, cenușie, de mici dimensiuni, a fost lucrată la roată. Are o formă ovoidală, corpul bombat, gura relativ largă, buza rășfrîntă în afară. Sub buză și pe umăr prezintă nervuri în relief. Fundul este inelar. Dimensiuni : I 0,232 m ; Dg 0,168 m ; Df 0,09 m (fig. 2/8). Peste urnă a fost așezat, drept capac, un castron, lucrat la roată, de culoare cenușie. Are o formă ușor bitronconică, buza îngroșată, puțin trasă în afară, iar fundul inelar. Dimensiuni : I 0,070 m ; Dg 0,177 m ; Df 0,058 m (fig. 2/3). În urnă în afară de puține oase incinerate, puternic calcinate, pigmenți de cărbuni și cenușă, nu s-au găsit obiecte de inventar.

Mormîntul 50. Este ultimul mormînt din complexul funerar. Conține resturile incinerate ale unui copil. Urna, lucrată la roată, de culoare cenușie, este relativ înaltă, ovoidală. Buza este trasă în afară, sub buză are o nervură, iar fundul este inelar. Dimensiuni : I 0,320 m ; Dg 0,176 m ; Df 0,100 m (fig. 2/9). A fost acoperită cu un castron, cu peretele drept, buza îngroșată, rășfrîntă în afară și umărul bine marcat. Fundul este inelar. Dimensiuni : I 0,078 m ; Dg 0,152 m ; Df 0,064 m (fig. 2/4). În urnă, în afară de puține oase și cărbuni, s-a găsit o fibulă din bronz, de tipul cu arcu ușor curbat, capul trompetiform, portagrafa și resortul relativ mari, avînd un prag la limita dintre arc și picior, precum și un buton la capătul piciorului (fig. 4/1).

★

Din prezentarea complexului funerar de la Dămieniști s-a evidențiat bogăția și calitatea inventarului. Reține atenția faptul că toate cele cinci urne și capacele corespunzătoare au fost lucrate la roată din pastă de bună calitate. De asemenea se remarcă bogăția inventarului din mormintele M₄₆ și M₄₈, valoarea deosebită a unor podoabe, cum sînt cerceii din argint filigranat auriți, aflați în M₄₆. Mai sărace sînt mormintele M₄₉ și M₅₀. Sărăcia acestor morminte, lipsa podoabelor de argint în primul rînd, poate fi explicată prin faptul că aparțin unor copii, situație observată în multe din necropolele din aria dacilor liberi¹¹.

¹¹ I. Ioniță, *Din istoria și civilizația dacilor liberi*, Iași, 1982, p. 67.

Inventarul aflat în acest complex funerar își găsește analogii în descoperirile dintr-o serie de necropole carpice în care s-au efectuat cercetări de mai mare amploare. Astfel urnele lucrate la roată, de formă ovoidală și bitronconică, își găsesc analogii în necropolele de la Poienești¹², Gabăra-Moldoveni¹³, Bărboasa-Gălănești¹⁴ și altele¹⁵. Vasele folosite drept capace, lucrate la roată, de culoare cenușie sau cărămizie, au fost frecvent întâlnite la Poienești¹⁶, Poiana-Dulcești¹⁷, Bărboasa¹⁸ etc. Capace confecționate special, care se fixau etanș în gura urnei, de tipul celui din M₄₈, s-a găsit chiar la Dămieniști, cu prilejul unor descoperiri întâmplătoare¹⁹, precum și la Poienești²⁰, Bărboasa²¹, dar și în necropole din Dacia romană²².

Fibulele descoperite în complexul funerar, atît cele din bronz cit și exemplarul din fier, se încadrează în seria fibulelor de tip carpic, datate în sec. II—III²³.

Podoabele din argint, lucrate în tehnica filigranului, cum sînt cerceii cu placă, pandantivii coșuleț și perlele în formă de butoiăș, sînt bine cunoscute în aria culturii carpice, prin descoperirile de la Poienești²⁴, Gabăra-Moldoveni²⁵, sau din alte necropole²⁶. Asemenea podoabe se întilnesc, e drept mai rar, și în necropolele din Dacia romană, ca de exemplu la Soporu de Cîmpie²⁷ în Transilvania și Locusteni în Oltenia²⁸. Prezența unor asemenea podoabe în Dacia romană nu trebuie pusă neapărat pe seama carpilor, intrucît podoabele din argint filigranat erau cunoscute în Imperiul roman²⁹. Probabil chiar carpicii s-au inspirat după modele venite din lumea romană³⁰. Inelele din bronz și argint, folosite drept cercei sau pentru atîrnat pandantive, se cunosc din cîteva necropole carpice³¹. De asemenea perlele din sticlă, calcedoniu și coral, de diferite forme, sînt frecvent întilnite în necropolele carpice³².

Analiza atributelor intrinsece ale inventarului descoperit, încadrarea cronologică a diferitelor piese, pe baza analcigilor amintite, ne determină

¹² R. Vulpe, *Materiale*, 1, 1953, p. 326, fig. 127; p. 361, fig. 205; p. 375, fig. 241; p. 401, fig. 308.

¹³ I. Antonescu, *Materiale*, 6, 1959, p. 475 și urm.; Idem, *Materiale*, 7, 1961, p. 499 și urm.

¹⁴ V. Căpitanu, *Carpica*, 7, 1975, fig. 2/2, 3, 6; 3/1—4; 4/1—3.

¹⁵ Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 287, pl. LXXI/1; p. 290, pl. LXXIV/2—4.

¹⁶ R. Vulpe, *op. cit.*, p. 338, fig. 150 și 151; 386, fig. 274.

¹⁷ Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 304, pl. LXXXVIII/3; p. 306, pl. XC/6; p. 308, pl. XCI/1, 3.

¹⁸ V. Căpitanu, *op. cit.*, fig. 8/3; 10/5; 25/5.

¹⁹ I. Mitrea, *op. cit.*, p. 73—75; fig. 5/5; 6/3.

²⁰ R. Vulpe, *op. cit.*, p. 315, fig. 101; 321, fig. 117; 383, fig. 265/2.

²¹ V. Căpitanu, *Muzeul Național*, 2, 1975, fig. 15/5.

²² D. Protase, *Riturile funerare la daci și daco-romani*, București, 1971, p. 116.

²³ Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 100—101; pl. CLXVI/1—5, 8—10; pl. CLXVII/1—2, 5—8, 11.

²⁴ R. Vulpe, *op. cit.*, p. 330—338.

²⁵ I. Antonescu, *Materiale*, 6, 1959, p. 475 și urm.

²⁶ Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 112—119; pl. CLXXVI/1—5; pl. CLXXVIII/2; pl. CLXXX/1—7; pl. CLXXXI/1—28.

²⁷ D. Protase, *Un cimitir dacic din epoca romană la Soporu de Cîmpie. Contribuții la problema continuității în Dacia*, București, 1976, p. 65.

²⁸ Gh. Popilian, *op. cit.*, p. 93.

²⁹ *Ibidem*, p. 94.

³⁰ *Ibidem*,

³¹ Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 120.

³² *Ibidem*, p. 123—124.

a situa, în timp, complexul funerar de la Dămieniști spre jumătatea sec. III e.n., vreme în care lumea carpilor atinge nu numai apogeul puterii sale politico-militare ³³, ci și o treaptă superioară în dezvoltarea economico-socială și culturală.

Prin situația inedită a depunerii în aceeași groapă a cinci urne de incinerare, prin inventarul bogat și variat, prin valoarea deosebită a unor piese de inventar, precum cerceii din argint filigranat auriti, complexul funerar de la Dămieniști, constituie un ansamblu arheologic deosebit în aria culturii carpice, contribuind la mai buna cunoaștere a civilizației dacilor liberi de la est de Carpați.

A N E X Ă

EXPERTIZA ANTROPOLOGICĂ

de N. MIRIȚOIU

Mormîntul 46: cantitate mijlocie de resturi umane ($G = 283$ g), foarte fragmentare, aparținând unui individ destul de slab reprezentat anatomic. Incinerarea este neuniformă, fragmentele osoase prezentînd grade de ardere foarte diferite (de la slab pînă la foarte puternic). Cele mai multe din fragmente (în special cele provenite din regiunile acoperite cu mari cantități de țesuturi moi) prezintă caracteristici (culoare, duritate, sunet) care arată că au fost arse la temperaturi ce nu au atins limita critică de contracție (sub $800^{\circ} C$). Starea slabă de conservare și de reprezentare a scheletului (în special lipsa epifizelor) îngreuiază diagnoza mai precisă a vârstei. Ținînd cont de dimensiunile generale ale scheletului, precum și de un mic fragment din creasta iliacă(?) nesudată, credem că este vorba de un adult tînăr (18—23 ani), a cărui gracilitate atestă sexul feminin. La nivelul peretelui superior al orbitei și al regiunii posterioare a parietalelor se observă leziuni osoase ce pot fi raportate la două manifestări patologice elementare și anume, pe de o parte, o osteoporoză avansată (de tip cribrotic la orbită și cu aspect de piatră ponce la parietale), iar pe de altă parte un proces de hipertrofie deosebită a diploiei, cu trabecule orientate radiaar ce delimitează largi spații medulare. Aceste leziuni cunoscute sub numele de *Hyperostosa porotica* (Angel) se datorează unor tulburări hemoglobinogenetice (talassemia sau siclemia).

Mormîntul 47: resturile unui individ destul de bine reprezentat anatomic ($G = 595$ g), cu unele posibilități de reintregire (în special calota craniană). Fragmentarea mare, precum și starea de conservare slabă limitează însă posibilitățile de diagnostic. Incinerarea este neuniformă, fragmentele osoase (chiar din același os) avînd grade de ardere diferite. Se observă totuși o predominare a porțiunilor ce au fost arse la (sau peste) temperatura critică de contracție (cca $800^{\circ} C$). Suturile craniene prezentînd un început de sinostoză a tablei interne (în special sagitala), aspectul țesutului spongios destul de dens și lipsa proceselor degenerative ale articulațiilor,

³³ *Ibidem*, p. 178—179.

permit estimarea unei vîrste din categoria adult II (30—40 ani). În ceea ce privește diagnoza sexului, trebuie să remarcăm că, exceptînd calota craniană (a cărei grosime maximă este de 7,2 mm), restul scheletului este deosebit de gracil prezentînd grosimi ale compactelor oaselor lungi ce se încadrează net în aria feminină (femur : 3,8 mm !). De aceea, ținînd cont și de vîrstă, de dimensiunile (estimat) mici ale epifizelor humerusului și femurului, ale apofizei odontoide și patelei, optăm pentru sexul feminin chiar în lipsa altor observații morfologice. Structura foarte densă (dar nu de aspect columelar ca la *Hyperostoa porotica*) a diploiei calotei craniene sugerează că îngroșarea acesteia se datorează unui proces patologic (osteoscleroză ?).

Mormîntul 48 : resturile unui individ cu un bun grad de reprezentare anatomică (G = 710 g), foarte fragmentare dar cu multe posibilități de reintregire și dimensionare. Incinerarea este neuniformă, fragmentele osoase prezentînd grade de ardere diferite. Totuși majoritatea fragmentelor au fost arse la temperatura critică de contracție. Porțiunile de suturi craniene păstrate (din coronară și sagitală) complet închise endocranian și doar foarte greu vizibile exocranian, aspectul lacunar și rarefiat al țesutului spongios, precum și procesele degenerative avansate (exostoze) ale corpurilor vertebrale cervicale, pledează pentru o vîrstă din categoria matur II (50—60 ani), iar relieful frontalului (glabella gr. I Broca, arcurile supraciliare foarte slabe, marginea supraorbitară ascuțită) și occipitalului (protuberanța externă gr. O. Broca, planul nuchal neted) atestă fără îndoială sexul feminin. După diametrul capului radial (17 mm) a avut o statură din categoria mijlocie (155—159 cm).

Mormîntul 49 : puține resturi osoase, foarte fragmentare (G = 105 g) aparținînd unui copil (infans II) destul de slab reprezentat anatomic. Incinerarea este neuniformă, dar majoritatea fragmentelor au fost arse la temperatura critică de contracție. După stadiul de dezvoltare al dentiției permanente (coroanele molarului 2 și ale ambilor premolari sînt complet dezvoltate), individul a avut o vîrstă de cca 7 ani. Dimensiunile prelevate susțin și ele această diagnoză.

Mormîntul 50 : cantitate mijlocie de resturi umane (G = 225 g), mediu reprezentate anatomic, foarte fragmentare dar cu unele posibilități de reintregire, aparținînd unui copil (infans II). Incinerarea este neuniformă, scheletul prezentînd grade diferite de ardere, chiar și în cadrul aceleiași porțiuni anatomice. Cele mai multe fragmente (în special din diafizele oaselor lungi) au culori cenușii (negre în spărtură) fiind arse sub temperatura critică de contracție. Remarcăm pe două porțiuni omoloage din unghiurile antero-superioare ale parietalelor (dintre care dreapta prezintă gradul de incinerare maxim) un coeficient de contracție de cca 16%. După starea epifizelor (trohlea humerusului și Y-ul acetabular nesudate) și a dentiției permanente (molarul 1 cu rădăcina completă, molarul 2 și caninul cu rădăcinile pe cale de definitivare și molarul 3 cu corona complet dezvoltată), putem aprecia o vîrstă în jur de 12 ani. Robustețea scheletului (grosimea max. a calotei de 3,5 mm și a compactei femurului de 4,5 mm) ar pleda pentru sexul masculin.

UN COMPLEXE FUNÉRAIRE DÉCOUVERT DANS LA NÉCROPOLE CARPIQUE DE DĂMIENEȘTI, DÉP. DE BACĂU

RÉSUMÉ

Dans la nécropole carpique de Dămienești, dép de Bacău, grâce aux fouilles méthodiques des années 1983—1986, on a découvert 68 tombes, dont 67 à incinération et une à inhumation.

Dans ce travail est présenté un complexe funéraire exceptionnel, constitué de cinq urnes à incinération enfuites simultanément (M_{46} — M_{50}). Dans chaque cas les restes du squelette incinéré ont été déposés dans une urne à couvercle. L'expertise anthropologique a prouvé que dans chaque urne se trouvent les cendres d'un seul individu (des femmes en M_{46} , M_{47} et M_{48} et des enfants en M_{49} et M_{50}). Toutes les urnes sont travaillées à la roue, de bonne pâte, de couleur grise (fig. 2/1,7—10). Les couvercles sont aussi travaillés à la roue, de couleur grise dans quatre cas (fig. 2/2—4,6) et brique (fig. 2/5) en un seul cas (M_{47}).

Dans quatre urnes (M_{46} , M_{47} , M_{48} et M_{50}) on a trouvé aussi des pièces de mobilier funéraire, parmi lesquels il faut mentionner les fibules en bronze (fig. 3/14; 4/1,7) et en fer (fig. 4/2), les boucles d'oreille en argent (fig. 3/1—2; 4/14), les anneaux en bronze (fig. 3/8—11) ou en argent (fig. 3/5), les pendentifs et les perles en argent filigrané (fig. 3/3,4; 4/8, 9) les perles en verre et en calcédoine (fig. 3/15—21; 4/3—6, 10—13, 15—21).

L'analyse du mobilier, surtout les analogies avec les découvertes faites dans d'autres nécropoles carpiques, nous permettent de dater ce complexe funéraire au IIIème siècle de n.è.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. Dămienești. Le complexe funéraire carpique (1—2). 1, sol végétal; 2, sol gris; 3, terre cendreuse; 4, sol argileux; 5, urne.

Fig. 2. Dămienești. Urnes et couvercles: 1,6 de M_{46} ; 5, 10 de M_{47} ; 2, 7 de M_{48} ; 3, 8 de M_{49} et 4, 9 de M_{50} .

Fig. 3. Dămienești. Le mobilier funéraire trouvé dans M_{46} .

Fig. 4. Dămienești. Le mobilier des tombes M_{47} (2—6); M_{48} (7—21) et M_{50} (1).